

עם גדוליהם בידיהם וברגליהם עאכ"ו :

פרישה ע

(א) וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו' ונתן לי לחם לאכול. א כתיב (תהלים טו) אשר פצו שפתי ודבר פי בצר לי. א"ר יצחק הבבלי ודבר פי בצר לי שנדר מצוה בעת צרתו. מהו לאמר לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתו. יעקב פתח בנדר תחלה לפיכך כל מי שהוא נודר לא יהיה תולה את הנדר אלא בו. א"ר אבהו כתיב (תהלים קלג) אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב. לאביר אברהם ולאביר יצחק אכ"ב. אלא נדר לאביר יעקב. תלה את הנדר במי שפתח בו תחלה. ר' הונא בש"ר אידי אמר כתיב (דניאל ט) וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלום התנדבו לה' וגם דוד המלך שמח שמחה גדולה. ולפי שהיו עסוקים במצות נדבה ועלה בידן לפיכך שמחו. לפיכך מה אומר (ט) ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל וגו' אלהי אברהם יצחק וישראל אינו אומר כאן אלא אלהי ישראל אבינו. תלה את הנדר במי שפתח בו תחלה. א"ר יהודה עוד מן אתרא לית היא חסירה וידרו ישראל אכ"ב אלא וידר ישראל ישראל סבא : (ב) ד' הן שנדרו. ב' נדרו והפסידו ב' נדרו ונשתכרו. יעקב נדר והפסיד יפתח נדר והפסיד. הנה נדרה ונשתכרה ישראל נדרו ונשתכרו. שנא' וידר ישראל נדר וגו' : (ג) ר' אבהו ור' יוחנן ג' ח"א מסורסת היא הפרשה ואחרינא אמר על הסדר נאמרה. מ"ד מסורסת היא הפרשה שכבר הכתיבו הקב"ה שנא' והנה אנכי עמך והוא אומר אם יהיה אלהים עמדי. אתמהא. מ"ד על הסדר נאמרה מה מקיים אם יהיה אלהים עמדי. אלא כך אמר יעקב אם יתקיימו לי התנאים שאמר לי להיות עמי ולשמרני אני אקיים את נדרי : (ד) ר' אבהו ורבנן. ד' ר' אבהו אמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך מלה"ר. המד"א (ימייה ט) וידרכו את לשונם קשתם שקר. ונתן לי לחם לאכול מגילוי עריות. המד"א (נחלשים ט) ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל לשון נקי. הושבתי בשלום אל בית אבי משפ"ד. והיה ה' לי לאלהים מע"ז. רבנן פתרון לה בכל עניינא. אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך. ומע"ז מנ"ע משפיכות דמים מלה"ר. אין דרך אלא ע"ז כמד"א (עמוס ח) הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע. אין דרך אלא ג"ע שנא' (משלי ב) כן דרך

אשה מנאפת וגו'. ואין דרך אלא שפ"ד שנא' (משלי ה) בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם וגו'. ואין דרך אלא לה"ר שנאמר (נחלשים ט) וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב וגו' : (ה) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. י עקילם הגר נכנס אצל ר' אליעזר א"ל הרי כל שבחיו של גר שאמר (דנייה י) ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. א"ל וכי קלה היא בעיניך דבר שנתחבט עליו זקן שנאמר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ובא זה והושיטו לו בקנה. נכנס אצל ר' יהושע (נ"א) עקילם הגר בא ושאל את ר' אליעזר א"ל הרי חיבה שחיבב הקב"ה את הגר דכתיב ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. כמה מווסין אית לי כמה פוסיני אית לי אפי' על עבדי לא משגיחין. נזף ביה א"ל תלמידיו ר' דבר שנתחבט עליו אותו זקן את מושיטו לזה בקנה. ואזיל לגבי ר' יהושע) התחיל מפייסו בדברים להם זו תורה דכתיב (משלי ט) לחמו בלחמי. שמלה זו מלית. וזה אדם לתורה זכה למלית. ולא עוד אלא שהן משיאין את בנותיהם לכהונה. והיו בניהם כה"ג ומעלים עולות ע"ג המזבח. ד"א לחם זה לחם הפנים. וישמלה אלז בגדי כהונה. הרי במקדש. אבל בגבולים לחם זה חלה. ושמלה זו ראשית הגז. אמרו אילולא אריכות פנים שהאריך ר' יהושע עם עקילם היה חזר למרו. וקראו עליו (משלי ט) טוב ארך אפים מנבור : (ו) ושבתי בשלום אל בית אבי. ה"ר יהושע דסכנין בשם ר' לוי גמל הקב"ה שיחתן של אבות ועשאן מפתח לגאולתן של בנים. אמר הקב"ה אתה אמרת והיה לי לאלהים הייך כל טובות וברכות ונחמות שאני נתן לבניך איני נתן אלא בלשון הזה. שנא' (דנייה יד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים. (ישעיה יא) והיה ביום ההוא יוסף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו. (יואל ד) והיה ביום ההוא ימפו החרים עסים. (ישעיה ט) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' : (ז) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. חד נכרי שאליה לר"מ א"ל פטר המורך במה הוא נפדה. א"ל בשעה דכתיב (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשעה. א"ל אין לו שעה. א"ל ש' בגדי. א"ל מנא לך הא. א"ל דכתיב (ס"י) מן הכבשים ומן העזים תקחו. א"ל אלו לפסח. א"ל אף גדי נקרא שעה. מנא לך הא. א"ל דכתיב (דנייה יד) זאת הבחמה אשר תאכלו שור שעה בשבים ושעה עזים. עמד ונשקו על ראשו. ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר בותי אחד שאל את

וחנה סוף מדברת : ב' אג"ש פ"ב. וילקוט ס"ז. וילקוט שבעים. ועיין ויק"ר פ' ל"ז : ג ילקוט ס"ז : ילקוט ס"ז. תנחומא סדר לך : ח ילקוט ס"ז : ט עיין בכורות פ' ב' :

יד יוסף פ"ע א וילקוט ס"ז. וילקוט תהלים רמז ט"ז. אג"ש פ"ב. וילקוט ס"ז רמז ע"ח. סוף ד"ה ד ילקוט ס"ז : ה לקמן פ' ס"ו : ו ס"ו : ז ס"ז פ"ט. במ"ר פ"ח. קס"ר פסוק עוב אחריב.

מתנות כהונה

יחזק אינו או' : מן חמרא לית כו'. כלומר ממקום שכתוב בו נדר ישראל נהיה חין חסר להביא ראיה ממנו : יעקב נדר והפסיד. כדלקמן פר' פ"ח : יפתח הפסיד כמו : חנה נשתכרה. שמואל הנביא : ישראל נשתכרו. הכעני מלך ערד : אתמהא בתמיה וכי היה מסופק בהעמדת הש"י אלא הוא חמ"ר כן בראשונה והקב"ה השיבו עליו הנה אנכי וגו' : אם יתקיימו כו'. שלא יגרס החטא כמו שפירש' בחומש : וידרכו וכן הוא אומר בדרך הזה : לשון נקי. הלחם הוא כינוי אל אשתו אלא שהכתוב מדבר בלשון נקיים : זה שפיכות דמים. כמד"א חני שלום וכי אדבר המה למלחמה וכה"א זמי מלחמה בשלום : פתרון לה האי בדרך הזה פירשטו על כל עניינים האלו על ג"ע וש"ד וע"ז : זקן חנינו יעקב : בא זה. הגר הזה והושיטו לו הקב"ה יקנה כלומר במתנת חנם ובקל. ועיין בש"ר (י"ט) והמלא נחת במאמר זה : מווסין מין עוף עבדי כו'. ופ"י העבדים אינם משגיחים עליהם והכתוב לא אמר שימון לו רק לחם ובגד לבד : האדוקים חומרים מעט ועושין הרבה ואף כי לדיקו של עולם ב"ה ואין להרהר בזה אחר הכתוב : שמינו מי שיש לו הרבה מזה מ"מ אינו מובטח שלא יהא חוסר לחם ובגד כל ימיו : לחם זה חייב מיתה : כהנים גדולים. ובגד אלו בגדי כהונה ולחם אלו מתנות כהונה כד"א לחם אלהיו מאי רבותי וכן ראשית הגז נוהג בין צפני הבית ושלל צפני הבית צאריך ובחזן צאריך וכל כל מתנות

ענף יוסף

פרישה ע (ו) [שחתן כו' חמרת וחסו כו'] לכאורה מאי נפקא לן מינה במלת וחסו. ומה עובד כוז וסנארה דמלת וחסו מורה על הויה חדשה מה שלל הויה קודם. וחסו בודאי הויה מאמין קודם שס' הוא אלהים הוא שומרו ומשגיחו. וכן שניקש על הסגרה חדשה עליונה מאד למעלה מסדור הטבע. וכן ניקש על הופעת הנבואה הגדולה שהיה הופעת אלוהים עליו. ובזכותו נחשברו ג"כ לעתיד להויות חדשות. הן בהופעת חלקות זה מאלו מים שהוא כינוי לשפע החכמה ע"ד כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים. וע"ד ושאתם מים בששון. וכן צענין הסגרה בפלגות גדולות שזהו הויה חדשה בצדור הסגרה כמ"ש יוסף ה' שנים ידו וגו'. הן שישתנה הארץ מהחומה אשר חרס ה' מתעלף חד"ר

שקורין פפאוו : פוסייני שליו והוא עוף שמן מאד כדאיתא בפרק יום הכפורים : אפי' על נזף ציה. שלחם הוא שם כולל על כל מאכל אשר יאכל כד"א עבד לחם רב ועוד כי כן דרך את מושיטו כו'. כלומר וכי זה הוא דבר קטן בעיניו שיהא מובטח כל ימיו בלחם ובגד ואג"ש תורה. שאם יתגייר וזכה לתורה שנקרא לחם חבל קודם שנתגייר אמרו חז"ל כושי שעוסק בתורה מקדשי הקדשים : אבל בגבולים כו'. שלא יהיה פתחון פה לגר לומר הטינח ב"ה חבל גבולין מאי רבותי וכן ראשית הגז נוהג בין צפני הבית ושלל צפני הבית צאריך ובחזן צאריך וכל כל מתנות

פרישה ע

(א) שנדר מנוה בעת נרתו כו' דאע"ז דבעלמא הנודר נקרא חוטא חבל בעת לרה מנוה לידור דבר מנוה כדי שיגין עליו באותה שעה. והיינו דכתיב הכה וידר יעקב נדר לחמך. לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת לרה להיות לבס נכון בטוח בה' נזכות המנוה (יפ"ת) : ולאביר יצחק א"ל חלה נדר לאביר יעקב חלה חת הנדר. כ"ל (א"ה) ויה נדר בעת לרה שהיה מנטער על מניחת המקום כמה שנאמר את כל עוונותי (יפ"ת) אלא אלהי ישראל כו' בני שפתח בו תחלה. ובהלול זה ר"ל חלה דברי ההלול והשבח על הנדר בני שפתח בו תחלה : עוד מן חמרא כו'. לפי שמקרא זה הוא בתורה שממנה נלמוד הדין. קרי חמרא להאי קרא טפי מהכרשונים (יפ"ת). או פי' מן חמרא כו' כלו' ממקום שכתוב בו נדר ישראל נהיה חין חסר להביא ראיה ממנו (מת"כ) : ישראל סבא דאע"ז דהנודרים בהכרת בני ישראל הו' קאמר וידר ישראל סבא לפי שהם תלמידיו בדבר זה וה"ל כאלו הוא הנודר שהדבר נקרא על שמו (יפ"ת) : (ב) ד' הן שנדרו כו'. טובא אשכתן בקרא. אלא דחשוב הכה רק חותן שנעשה בהם רשע על ידי הנדר הן לטובה והן לרעה. שאלו נהירו בו ונשתכרו להיות נענה מיד ואלו לא מהירו והפסידו (נז"ה ק) : יעקב נדר והפסיד היינו על מה שנתאחר מלשלם נדרו נשקרה פנקסו כדלקמן פרשה ע"א. וז"ל לדי ג' עבירות. וקבר את אשתו כדלקמן בויק"ר פ' ל"ז : יפתח נדר והפסיד והיינו צמה ששילם נדרו והפסיד כמו כי לפי הדין לא חייב לכל המרצה אלא הקדש דמים. ועוד שה"ל להחיר נדרו. ונעשה עוד בנישול אנשים כדלעיל פרשה ס'. ועם הפסדו לפי שלא נדר כהוגן כדא"י חסם : חנה נדרה ונשתכרה שנתן ה' שאלתה. ונשתכרה ג"כ בקיום הנדר עלמנו שיהיה צנה נתון ל"י כל ימיו : ישראל נדרו ונשתכרו זה שיתנה שאלתה : וידר ישראל כו'. לפי שמפורש נדרם ומה נדרם ומה שנתכרו כתוב זה אלא זה מיינה קרא לחם. אבל לשארם היה צריך להאריך להביא פסוקים רחוקים זה מזה. לכן לא האריך בהבאחה (יפ"ת) : (ג) מסורסת היא הפרשה. דכתיב וידר את מדרו חס אס יהיה אלהים עמדי ושמרני וכו' ושז חלם ונענה בהלומו והנה אנכי עמך וגו' ואע"פ שכתב וידר יעקב נדר צמר הכי. אין מוקדם ומאוחר בתורה : אתמהא בתמיה וכי היה מסופק בהעמדת ה' אלא הוא אמר כן בראשונה. והקב"ה השיבו עליו הנה אנכי עמך וגו' : אם יתקיימו לי התנאים כו'. דמאמר והנה אנכי עמך אינו בהעמדת אלא תנאי. כלו' אם אנכי עמך שהוכח להשרות שמיני עוף אז ושמרתיו בכל אשר תלך פי באור פני מלך חיים : (ד) מלשון הרע דריש שהשמינה נעונו. על דרך רגלי חסידיו ישמור ובדרך דרש מלה"ר שנמלא בו לשון דריכה. ואידי דרש בדרך בלה"ר דרש ננו ונתן לי לחם וגו' בג"ע וש"ד וע"ז דהו דומות ללה"ר משום דלה"ר שקל כנגד שלשון כדדריש' בערכין (יפ"ת) : מנ"ע וה"ק ונתן לי לחם כלו' אשה בהיתר ואהיה

עין יוסף

ניול מנזות : לשון נקי כדלקמן פרשה פ"ו שפי' הלחם אשר הוא אוכל היא אשתו : פתרון לה בכל ענינה. ר"ל הני תיבות בדרך הזה פירשטו על כל עניינים האלו על ג"ע ש"ד וע"ז : ואין דרך אלא לש"ה שנת' וידרכו את לשונם וגו' כ"ל. ואגב שיטתא דמיינה לקמן בויק"ר פ' ל"ז וישמע את דברי בני לבן גבי לש"ה ביעקב כתובה פה (יפ"ת) : (ה) הרי כל שבחיו כו'. דקס"ד שזהו כל עיקר שכרו להיות לו רק מנוחת מנומלמים וע"ז שזה הוא דבר קטן. ומשג שאין זה אלא לפי שהגר אינו חביב כל כך בעיני הקב"ה. אך ר' אליעזר העיר לבנו כי לקדושים אשר בארץ אשר כל מגמתם לדבק בה' וזה כל מאוים וחפסם. להם הבטחת דבר זה הסכרתי דבר גדול. שבא להם מיד ה' זרכס והמה יגומו ויתעסקו בעבודת ה' באין ערדה ועמל : ובא זה והושיטוה פי' ובא זה הגר והושיטוה לו הקב"ה בקנה כלו' בנקלה : נכנס אצל ר' יהושע מוחק זה : מווסין מין עוף שמן : פוסייני שליו והוא עוף שמן מאד : אפילו עבדי לא משגיחין עליהן. כ"ל : נזף ביה הושיטוה במופה ובגעררה כי שאלו דבר של הבל. ועוד שנראה שהוא נתיייר על מנת לקבל פרס : א"ל תלמידיו רבי כו'. ר"ל שאמרו לו שלא ה"ל לדרתו בדברי גערה לבד אלא לדבר על לבו דדבר שנתחבט בו הזקן הושיטוה לזה עקנה וא"ל דבר גדול הבטיחו ה' וכך ז"ל בהנוסח אחר חז"ל ציה. א"ל תלמידיו רבי דבר שנתחבט עליו אותו זקן את מושיטו לזה בקנה. ועד כאן הנוסח אחר. ואח"כ צריך להיות נכנס אל ר' יהושע התחיל מפייסו כו' : מפייסו בדברים וא"ל שלא היה כוונת יעקב כפשוטו על לחם לבד. כי אם עיקר בקשתו היה על עניינים נפשיים. שעל זה בקש בדרך רמז וקרא לתורה שהוא מזון הנפש צמם לחם שמשביע לנפש כלחם לגוף. ומלית הוא לבוש הנפש לזכות בחיים הנלחמים וכן קרא בגד לבגדי כהונה וזהו הבטחה שהצטיח ה' לגר ג"כ שזכה לשלימות הנפש עד למדי : היתה חזון לספורו פי' לחולתו וכסלותו על שלא רואה ר"ל אלא בשאלתו וגער בו : מווב ארך אפים מגבור. מווב ר' יהושע שהשיב באריכות אפים מר"א שהשיבו צמקם כגבור ואיש מלחמות. בקס"ר גרס עוב חז"ל רוח מגבה רוח : (ו) גמל הקב"ה כו'. דכל מה שאירע לאבות סימן לבנים : (ז) גברי אחד שאליה כו'. זה השואל היה מכת שאינם מאמינים בתורה שבע"פ אלא בתורה שכתב לבו. ולזה בא לפקפק על קבלת החכמים האומרים שפדיון פטר חמור הוא אף בגדי. ובא ר"מ לברר לו הדבר מתוך הכתוב (נז"ה ק). ומיינה ליה הכה חידי דעבי לשלתי הכותי לר"מ דבסמוך. לומר שדרכם היה לשאול לר"מ שהיו תשובותיו חזיבין בעיניהם (יפ"ת) : מן הכבשים ומן העזים. ר"ל מכיון דכתיב תכוסו על השם שהם תמים והדר כתיב מן הכבשים ומן העזים משמע דהיינו פירושא דשה. ודחי ליה השואל דדילמא לעולם חין שה אלא כבשים. ובפסח קאמר קרא ללחו דוקא שה אלא אפילו עזים (יפ"ת) : זאת הבחמה אשר תאכלו שור שעה בשבים ושעה עזים

מדע. הלכות דעות פרק ו

2

פ"ו ב מצות עשה להדבק בחכמים וכו' עד ככל מיני חבור. בסוף כחצות (דף ק"ח):
ג מצוה על כל אדם לאהוב וכו' והמתכבד
ה אבל המכה את חבירו מע"פ שאינו ראוי.
 המהר"ט מע"פ שאינו ראוי מחמת שאלו מכה ומתפרץ משאלתו וכו' אינו עובר משום לא השנה. וכחצו רבינו כן מדתנה ב"כ ולא השנה אהיך יכול לא תקללו לא תכנו ולא הספרנו פ"ל בלצנך לא אמרתי כי אם שאלה בלב:
ו בשיחמא איש לאיש וכו' ולא יהא המוחל אכזרי. משנה ס"פ המוחל (ב"ק ל"ג):
 הרואה

ז הרואה חבירו שחטא וכו' עד ויאמר לו איני שומע. ברייתא פ"ג דערכין (דף י"ז)
 וכחצו רבי"ק סוף אלו מליאות ונחלקו שם עד היכן חייב להוכיחו רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד קללה ור' יוחנן אמר עד חיפה. וכמ"ג תמה על רבינו שפסק כרב במקום ר' יוחנן. ואפשר לדחוק ולומר שפעם רבינו משום דליחא הסס בגמרא כחלוי ר' אליעזר אומר עד הכאה ר' יהושע אומר עד קללה וכן עזאי אומר עד חיפה. ופסק רבינו כר' אליעזר משום דפשיטא דאין הלכה כרב עזאי לגבי ר' אליעזר ור' יהושע וא"כ דל מהכא ר' יוחנן דקאי כוותיה והלכה כרב לגבי שמואל באיסורי והאי מילתא איכורא הוא ואפילו תימא דהו"ל למכסך כר' יוחנן מנכס לחומר עד דף ככל מידי דספיקא ולריך להוכיחו עד שיכנו:
 וכל שאפשר צידו למחוח וכו'. שם פ' צנוה בכמה יולאה (דף כ"ד):

יצא למערות ולחוחים ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים: ב מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק. וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה. אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם. לפיכך צריך אדם להשתדל בשישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו. וכן צוו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם: ג מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כנופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך [א]. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחום על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא: ד אהבת הגר שבא ונכנס תחת כנפי השכינה שתי מצות עשה. אחת מפני שהוא בכלל ריעים ואחת מפני שהוא גר והתורה אמרה ואהבתם את הגר. צוה על אהבת הגר כמו שצוה על אהבת עצמו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך. הקב"ה עצמו אוהב גרים שנאמר אוהב גר: ה יכל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך. ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה. ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שבלב. אבל [ג] המכה את חבירו והמחרפו מע"פ שאינו ראוי עובר משום לא תשנא: ו כשיחמא איש לאיש לא ישממו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנא אבשלום את אמנון. אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני. 'שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול. ולא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים: ז הרואה חבירו שחמא או שהלך בדרך לא טובה *מצוה להחזירו למוטב [ג] ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו. בין בדברים שבינו לבין המקום. צריך להוכיחו בינו לבין עצמו. וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא. אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחו פעם שניה [ז] ושלישית. וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכחו [ק] החוטא ויאמר לו איני שומע. וכל שאפשר

א סמ"ג עשין ח טור אכס"ע סימן ז : ב יש נחלין דף קכו : ג סמ"ג עשין טו : ד סמ"ג עשין י : ה סמ"ג לאוין ה : ו סמ"ג עשין יא :

משנה למלך

פ"ו ז הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרכי לא טובה כו' נריך להוכיחו כו'. אם קבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחו פעם שניה ושלישית. בפרק אלו מליאות (דף ל"ב) אמר ליה הכה מרבנן לרבה ואימא הוכח הדא זמנא וכו' תלמיד לרב מנין ה"ל הוכח תוכיח מ"מ עכ"ל (עיין בלח"מ) (א"ס הל"מ הקשה על הר"ם אמאי לא הביא דין זה דאפילו תלמיד לרב. ול"ג דס"ל דלאו למימרא דיוכיח התלמיד לרבו כאשר ידבר איש אל רעהו אלא היינו לומר דכשראש אוחו עובר על ד"ת אומר לו למדתו רבינו כן וכך וזה כבר כתבו הר"ם פ"ה מה' ת"ח דין ע' וכו' שער אפרים סי' ס"ה). ובפרק בתרא דחולין (דף קמ"ח) שלא תשלה לין לי אלא לדבר הכרות לדבר מזה מנין ת"ל תשלה מ"מ. הו אמרינן הסה הקס תקיס לין לי אלא בעליו עמו אין בעליו עמו מנין ת"ל הקס תקיס מ"מ עובר תעווב אין לי אלא בעליו עמו אין בעליו עמו מנין ת"ל עווב תעווב מ"מ. ובפ"ק דר"ה (דף ז') עשר תעשר כבני מעשרות הכחוב מדבך ור"מ ור"א ור"ש דרשי ליה דמליעא מות יומת אין לי. אלא כתיבה הכחוב כו' ת"ל מות יומת מ"מ. הכה תכה אין לי הכה תשיב אין לי אלא שמשכנו כרשות כ"ד משכנו שלא כרשות כ"ד מנין ת"ל הכה תשיב מ"מ. הפתח אין לי אלא לעניי עיר אחרת מנין ת"ל פתח תפתח מ"מ. נתן נתן אין לי אלא

לחם משנה

פ"ו ז הרואה חבירו שחטא וכו'. בפרק אלו מליאות (דף ל"ב) אמר ליה הכה מרבנן לרבה ואימא הוכח הדא זמנא תוכיח תרי זמני אמר ליה הוכח חפילו מזה פעמים משמע תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין ה"ל הוכח הוכיח מ"מ. ויש לדקדק בדברי רבינו למה לא הזכיר זה דאפילו תלמיד לרב. ועוד איכא למידק בדברי הגמ' דאיך אמר דמהוכה משמע חפילו מזה פעמים הו אמרינן בערכין פרק ג' הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו התלמוד לומר הוכיח מכל מקום משמע דמחוכיח נפקא ליה: וכן תמיד כו'. פסק כרב והו דלא פסק כרבי יוחנן מע"ג דהלכה
 להאי קרא הכי וכדמוכח הסה וכו' (דף ז') ובסנהדרין (נ"ד מ"ו ונ"ג וע"ז) ומייתי לה בפ"ב אלא כהכאה הכחובה כהן מנין וכו' שחטה יכול להכותו בכל הכאה שחטה יכול ת"ל הכה תכה מ"מ. הכול תחובל אין לי אלא שמשכנו כרשות משכנו שלא כרשות מנין ת"ל הכול תחובל מ"מ. פתח מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן נתן מ"מ. וכל אלו הם הלכות פסוקות לא ראינו בהם מהלוקה

הגהות מיימוניות
 [א] ודוקא שהוא רעך בתורה ובמצות אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה מצוה לשנאתו שנאמר יראת ה' שנאת רע ואומר הלא משנאיך ה' אשנא וגו' (ערכין פסחים), ע"כ: [ב] בפרק יש בערכין יכול לא יכנו וכו' תלמוד לומר בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר. ע"כ: * [אמר רבי שמעון בר אבא אמר ר' הנינא לא הרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו מדעה וכו' (שנת קי"ט)]: [ג] בפרק במה בהמה ופרק שבעת הדיינין ואפילו אם ספק בידו אם יקבלו דבריו צריך להוכיחו כדמשמע התם בבמה בהמה. אמנם אם ודאי לו שלא יקבלו או נראה דפטור כדאמרינן התם שאמרה מרת הדין לפני הקב"ה אם לפניך גלוי לפנייה מי גלוי משמע שאם היה גלוי להם לא היו נענשים וכן משמע בתוספתא בפרק הזקת הבתים וכן כתב בספר המצות דכתב וטוב לו לשתוק דהנה להן לישראל שיהו שוגגין וכו'. ורא"מ כתב דמעונש פטור אבל מעשה דהוכח תוכיח לא איפטור. אבל ה"ר משה מקוצי כתב בההיא דהכא על יבמתו כשם שחייב לומר דבר הנשמע כך חייב שלא לומר דבר שאין נשמע שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך, ע"כ: [ד] באלו מציאות הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים. כתב רא"מ מע"ג דמרבין התם מתוכיח בתלמיד לרב במקבלו פירוש ששוכח ומפקינן נמי לחברו כשאין מקבלו. הוכחת תלמיד לרב במקבלו ולחברו כשאין מקבלו שקולין הן ויבואו שניהם, עכ"ל: [ה] כרב ודלא כשמואל דאמר עד שיקללנו ודלא כר' יוחנן דאמר כדי נזיפה אבל בעל ספר המצות כתב לא נתברר טעמא ופסק כר' יוחנן וכן רא"מ דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כר' יוחנן הלכה כר' יוחנן. אמנם בתנהומא פרשת תזריע משמע כדברי רבינו המחבר דאמר אמרה מרת הדין רבש"ע מה שנתנו

מ"י ותנני במדבר. פרק קמא דאבות ופרק כ"ד מנכרין (דף ל"ה): מצות עשה להדבק בחכמים עד ותלמידיהם. סוף מסכת כחצות (דף ק"ח): לפיכך צריך אדם להשתדל עד ויהלכו וישתה עם ת"ח וכו'. לשון ספרי ובמסכת פסחים פרק אלו עוברין (דף מ"ט) ובעלמא דריש לה מדמכתיב ויבא אהבן וכל זקני ישראל לאכול להם עם חותן משה: ולעשות פרקמטיא עד ולדבקה. מסכת שבת פרק צנוה אשה: וכך לוו חכמים עד דכריסה. משנה היא פ"ק באבות: מצוה על כל אדם עד כנון. מסכת שבת פרק צנוה מדליקין (דף ל"א): אהבת הגר עד ואוכב גר. סוף פרק הוכח צנוה מליעא (דף נ"ט) ובתורה כהניס: כל השונא אחד מישראל עובר בלא תעשה. פ' יש בערכין (דף י"ז) והביאו רב אלפס ז"ל פרק אלו מליאות כנא מליעא, והלשון שהביא הוא ז"ל כן הוא אוח כחות כסיפרא (פ' קדושים): ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה. פ' בתרא דמס' תמורה וכריתות וכנה מקומות כהלמוד: ולא הזכירה תורה וכו' עד משום לא תשנא. מסכת ערכין (שם דף י"ז) פרק יש בערכין וכחמה דוכתי מיייתי לה ועיקר לשון ר"מ ז"ל הוא ממש בתורה כהניס: בשיחמא איש לאיש כו' עד ויתשלל אכרסה. פרק יש בערכין ופ' בתרא דיומא (דף פ"ז) ובמסכת שבת ובכמה מקומות מיייתי לה: הרואה את חבירו עד שנאמר הוכח תוכיח. בספרא ובכריות פרק אין עומדין (דף ל"א) ופרק אלו מליאות ובערכין פרק יש בערכין (דף י"ז): וכן תמיד חייב להוכיח עד שיכחו החוטא. פרק צנוה (דף נ"ה): הר"מ מקונו תמה על ר"מ ז"ל מפני מה הניח דברי ר' יוחנן דאמר פרק יש בערכין עד חיפה ופסק כרב דאמר עד הכאה דקי"ל ככולא תלמודא רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ואני תקרתי על הטכחאות נרשפות וספרדיות ומלמתי כן עזאי אומר עד חיפה ור' יוחנן לא הוזכר באותה ברייתא ולכן ילא ר"מ ז"ל זכאי כד"ן. שוב מלמתי בספרא שיטתו כדברי ר"מ ז"ל וכן פירש כוח עמו כה"מ: וכל שאפשר צידו למחוח עד למחוח כהן. מסכת שבת פ' צנוה (דף נ"ד):

עליהן ואותו הספר חברתיו בלשון ערבי והרי הוא מצוי
 אצלכם בצור וכמה נוסחות הגיעו ממנו עד בכל ועד סוף
 המערב ובערי אדום וכבר הוא ידוע אם ישנו אצלכם ממנו יסתלק
 כל ספק שיסתפק לך וניחמתי הרבה על שחברתיו בלשון ערבי מפני שהכל
 צריכין לקרותו ואני מחכה עתה שאעתיק אותו ללשון הקודש בעזרת שדי.
 ועל סדר המניין שהשמטת קרקע ק'ל'ד' והשמטת כספים ק'מ'א' כך הוא
 לפי שהתחלתי במצות שהן תלויות בקרקע כגון מעשרות ובכורים וחלה
 מניתי על סדרן השמטת קרקע ומניתי השמטת כספים עם המצות שהן
 בנתינת מטלטלין ממונו של אדם. וכתב משה.

10

סי' שס"ט [לר' עובדיה הגר].

3

שאלה על אלו הישמעאלים שאמרת שאינם עובדי ע"ז ואמ' לך רכך שהם
עובדי ע"ז והאבנים שמשליכין בתרפותן הן למרקולים והשיב לך
שלא כהונן עד שנתעצבת אל לכך ונכלמת וקרא עליך ענה כסיל כאולתו.
 תשובה אלו הישמעאלים אינם עובדי ע"ז כלל. וכבר נכרתה מפיהם ומלבם
 והם מיחדים לאל יתע' יחוד כראוי יחוד שאין בו דופי ולא מפני
 שהם משקרים עלינו ומכזבים ואומ' שאנו אומרים שיש לאל יתעלה
 בן נכזב כך אנחנו עליהם ונאמר שהם עובדי ע"ז. התורה העידה עליהם אשר
 פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר. והיא העידה עלינו שארית ישראל לא
 יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית. ואם יאמר אדם
 שהבית שהם מקלסין אותו בית ע"ז הוא וע"ז צפונה בתוכו שהיו עובדין

כ"י שס"ט. כ"א דף ר"ז ב'. כ"ג דף 108a - 110a. ת סי' י"א. ק סי' ק"ס. Buxtorf הוקף
 Institutio epistolaris hebr. בסליאה 1629 עמ' 460. נזכרה בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' צ"ב.

2 הגיעו ממנו עד בכל: ע"י תשובה סי' ס"ט וזה
 החבור גם כן מצוי אצלם בבבל. | 4 ונחמתי הרבה
 וכו': ע"י באכר במאסף המדעי על הרמב"ם ח"ב
 281 ועפנשטיין ע' 69. | 6 קל"ד ... קמ"א: וכן
 המנין לפנינו במנין המצות שם מ"ע.
 14 אלו הישמעאלים וכו': ה' מאכלות אסורות
 פי"א ה"ז כן כל גוי שאינו עובד ע"ז כגון אלו
 הישמעאלים יינם אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן
 הורו כל הגאונים. ע"י הת' הערבית להרמב"ם אודות
 יין הישמעאלים שהדפיס רמ"ש במזכיר י"ט עמ'
 113. שווארץ במאסף המדעי על הרמב"ם ח"א עמ'
 362. תה"ג אסף I סי' ג' וס"א ותה"ג אסף II סי' רס"ו והמקורות שציין שם. וע"י עפנשטיין עמ' 87.

10 [לר' עובדיה הגר]: תשובה שעשה
 הרב לישמעאל אחר שנתגייר. הגיעו אלינו
 שאלות מרנא ורבנא עובדיה המשכיל המבין גר
 צדק ישלם יי פעלו ותהי משכורתו שלמה מעם
 יי אלהי ישראל אשר בא לחסות תחת כנפיו
 שהיה ישמעאל ונתגייר (כי"ג). | 11 שאלה:
 עוד שאלה לו מן הגאון זצ"ל (ת). | 11 שאמרת:
 אתה (כי"ג). | 12 בתרפותן: בתרופתן (כי"ג).
 בתרופן (ת). | 15 יחוד כראוי: [חסר בכי"ג]. |
 16 עלינו: [חסר בת']. | 16 אומרים: נאמר
 (כי"ג). | 17 כך אנחנו: גם אנחנו (ת). |
 17 התורה: שהתורה (ת).

אותה אבותיהם מה בכך. אלו המשתחווים כנגדו היום אין לבם אלא לשמים.
 וכבר פירשו רז"ל בסנהדרין שאם השתחוה אדם לבית ע"ז [ו]הוא סבור
 שהוא בית הכנסת הרי לבו מסור לשמים. וכן אלו הישמעאלים היום כולם
 טף ונשים נכרתה ע"ז מפיהם ומעותם ומפשותם בדברים אחרים היא שאי
 אפשר לאומרו בכתב מפני פושעי ורשעי ישראל. אבל ביחוד השם יתעלה
 אין להם טעות כלל ובאמת שהיה לישמעאלים מקודם באותם המקומות
 שלשה מיני ע"ז פעור ומרקולים וכמוש. והם עצמם מודים בדברים אלו
 היום וקוראין להם שמות בלשון ערבי. פעור עבודתו שיפעור עצמו לפניו
 או שיניח ראשו ויגביה ערותו למולו כמו שאלו הישמעאלים משתחווים היום
 בתפלתם ומרקולים עבודתו ברגימת האבנים וכמוש עבודתו בפריעת הראש
 ושלא ילבש בגד תפור ודברים אלו כולם מפורשים וידועים אצלנו מקודם
 שתעמד דת הישמעאלים. אבל הישמעאלים היום אומרים זה שנפרע ראשו
 ושלא נלבש בגד תפור כתפירות הוא כדי להכנע לפני האל יתעלה ולזכור
 היאך יעמוד האדם מקברו. וזה שנשליך האבנים בפני השטן אנו משליכים
 אותם כדי לערבבו. ואחרים מפקחיהם נותנים טעם ואומרים צלמים היו שם
 ואנו רוגמים במקום הצלמים כלומי שאין אנו מאמינים בצלמים שהיו שם
 ודרך בזיון להם אנו רוגמין אותן ואחרים אומרים מנהג הוא כללו של דבר
 אע"פ שעיקר הדברים יסודם לע"ז אין אדם בעולם משליך אותם האבנים
 ולא משתחוה לאותו המקום ולא עושה דבר מכל הדברים לשם ע"ז לא
 בפיו ולא בלבו אלא לבם מסור לשמים.

ואשר השיבך רבך שלא כהוגן והעציבך והכלימך וקראך כסיל עכירה
 גדולה בידו וחטא גדול חמא וקרוב בעיני ששונג הוא וראוי לו לבקש ממך
 מחילה. אע"פ שאתה תלמידו ואחר כך יצום ויזעק ויתפלל ויכנע אולי יתכפר
 לו וימחול לו האל יתעלה. וכי שכור היה זה [ולא ידע] שבשלשים וששה
 מקומות הזהירה תורה על הגר ואיה דבר וגר לא תונה והיא אונאת דברים.

2 בסנהדרין: דף ס"א ב'. | 8 פעור עבודתו וכו':
 עי' ה' עבודה זרה פ"ג ה"ה. | 11 וידועים אצלנו:
 עי' גמ' ע"ז ס"ד א'. | 21 ואשר השיבך רבך וכו':
 עי' מש"כ ראזין Ethik des Maimonides עמ' 148. |
 24 שבשלשים וששה מקומות: ב"מ נ"ט ב'. ועי'
 בהקדמת ס' המצות שורש ט'. | 25 וגר לא תונה:
 עי' ה' סנהדרין פ"כ הי"ב וה' מכירה פי"ד הט"ו.

1 אבותיהם: [באותו הבית] (כי"ג). | 1 אין לבם
 אלא: אם לבם לשמים (ת). | 2 והוא סבור:
 וכסבור (כי"ג). | 3 היום: [ליתא בכי"ג]. |
 4 וטעותם... ישראל: [חסר בק']. | 5 לאמרו: לאמרן
 (כי"ג). | 8 שיפעור: שיפעור אדם (כי"ג). |
 9 היום [ליתא בכי"ג]. | 12 דת הישמעאלים:
 דת ישמעאל (כי"ג). | 13 בגד [חסר בכי"ג]. |
 13 בתפירות: [כ"ה בכי"ג. בכי"א: בתרפות.
 בת': בתרופות. בק': בתפירות]. | 13 להכנע:
 שנכנע (ת). | 15 מפקחיהם: [אומרים] ונותנין
 טעם (ת). | 15 ואומרין... רוגמין אותן: [חסר בק']
 [בק'] | 21 והכלימך: והכעיסך (ת). | 24 וימחול: ומכפר (כי"ג). | 24 [ולא ידע]: כ"ה בכי"ג ובת'.

אילו אמר הוא האמת והיית אתה התועה היה לו להסביר לך פנים ולדבר
 לך רכות כל שכן שאמרת האמת והוא התועה. ועוד שזה דורש אחר
 הישמעאלים אם הם עובדי ע"ז אם לאו היה לו לחוש לעצמו על הכעס
 שכעס עד שהכרים גר צדק שלא כדיון וכבר אמרו רז"ל כל הכועס יהיה
 בעיניך כעובד ע"ז. דע שחובה שחייבתנו התורה ער הגרים גדולה היא. על
 האב ועל האם נצטוינו בכבוד ומורא ועל הנביאים לשמוע להם ואפשר
 שיכבד אדם ויירא וישמע ממי שאינו אוהבו ועל הגרים צונו באהבה רבה
 המסורה ללב ואהבתם את הגר וגו' כמו שצינו לאהוב את שמו ואהבת את
 י"י אלהיך. והקב"ה בכבודו אוהב גר, שני ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה.
 וזה שקרא לך כסיל תמה גדול הוא. אדם שהניח אביו ומולדתו ומלכות
 עמו וידם הנטויה והבין בעין לבו ובא ונדבק באומה זו שהיא היום למתעב
 גוי עבד מושלים והכיר וידע שדתם דת אמת וצדק והבין דרכי ישראל וידע
 שכל הדתות גנובות מדתם זה מוסיף וזה גורע זה משנה וזה מכוב ומחפה
 על י"י דברים אשר לא כן זה הורס יסודות וזה מדבר תהפוכות והכיר הכל
 ורדף אחרי י"י ועבר בדרך הקדש ונכנס תחת כנפי השכינה ונתאבק בעפר
 רגלי משה רבינו רבן של כל הנביאים ע"ה והפך במצותיו ונשאו לבו לקרבה
 לאור באור החיים ולהעלות במעלת המלאכים ולשמוח ולהתענג בשמחת
 הצדיקים והשליך העולם הזה מלבו ולא פנה אל רהבים ושמי כזב, מי שזו
 מעלתו כסיל יקרא. חלילה לך לא כסיל קרא י"י שמך אלא משכיל ומבין
 ופקח והולך נכוחות תלמידו של אברהם אבינו שהניח אבותיו ומולדתו ונטה
 אחרי י"י. ומי שברך את אברהם רבך ונתן לו שכרו בעולם הזה ולעולם הבא
 הוא יברך אותך ויתן לך שכרך כראוי בעולם הזה ולעולם הבא ויאריך
 ימך עד שתורה במשפטי י"י לכל עדתו ויוזכה אותך לראות בכל הנחמות
 העתידות לישראל והיה הטוב ההוא אשר ייטיב י"י עמנו והשבנו לך כי י"י
 דבר טוב על ישראל. משה ב"ר מימון זצ"ל.

2 כל שכן: ועוד שאתה אמרת (כי"נ). | 4 כל הכועס: שבת ק"ה ב'. ועי' גדרים כ"ב ב'. |
 2 ועוד שזה: ועוד כשהיה (כי"נ). | 7 ועל הגרים צונו: עי' ס' המצות פ"ע סי' ר"ז
 5 שחובה: שהחובה (כי"נ). | 5 גדולה | וה' דעות פ"ז ה"ד.
 היא: מאד (שם) | 7 וישמע: [חסר שם]. |
 7 באהבה: דבר המסור ללב (שם). | 9 ושמלה:
 [כמו שצוה באהבת שמו כך צוה באהבת הגר] (כי"נ). | 10 שהניח אביו: ואמו ומקום מולדתו
 (ת). | 11 ובא: בכי"א ובו. | 11 למתעב: מתעב (כי"נ). | 12 מושלים: בו (ת). | 12 והכיר: דרכי
 ישראל וידע (כי"נ) | 12 וידע שכל... תהפוכות: [חסר בק]. | 13 גנובות: גזרות (כי"נ). |
 14 יסודות: סודות (כי"א). | 16 לקרבה: [אל יי'] כי"נ. | 17 ולהעלות: ולעלות (כי"נ ות) |
 20 נכוחות: נכוחו ותלמידו (כי"נ). | 24 עמנו: לנו (כי"נ).

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

מסורת
השם

זה תטר של עכנאי. יש דגס חכנאי וכן צירושלמי ומקן זה נחש ושמה צעל החטר שהיה עושה שמו כן :
לא בשמים היא. והא דאמר צפ"ק דיצמות (ד' יד' ושם ד"ה רבי) דהלכה כצ"ה משום דיליאה בת קול שאני הכא שצא

קפח א מ"י פ"ט מהל' יסודי הטורה הל' ה :

קפח בגד מ"י פ"ד מהל' מכירה הל' סו סו סג לאוין קפח קוש"ט ח"מ פ"י רכח סעיף ב :

קצ ה מ"י שם פ"ח הלכה ס סג לאוין קפ קו קוש"ט שם סעיף י :

הגהות הב"ח (ה) במ' נזק שבידי אשה תפח כ"ל וכן כרש"י :

גליון השם גמ' הזכירה תורה בל"ו מקומות. עיין קדושין דף ע' ע"ב תוספות ד"ה קשים דנקטו כ"ד מקומות : שם מפני שסו. עיין כרש"י סוכות דף יג ע"א ד"ה אמר לו :

[פ"י תוס' מ"ק סו: ד"ה לא אשאלה וכתוס' דנהי ז: ד"ה הקפה]

ג' מסרי' ורש"ה ס"ה

עכנאי. נחש דרכו לעשות צעגולה להכניס זנבו אלל פיו : כל עהרות שטיהר ר"ח. ע"י מעשה שאירע נשאלה הלכה זו צבית המדרש שנפלה עומאה לאויר תטר זה וחזרו ועשאו על גביו עהרות וטיהרם ר"ח והציחום ושרפום לפניו : לבש שחורים. ענין תורה אור

זהו הוא תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנאי זו ושמאודו תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו המו כותלי בית המדרש ליפול גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה פיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין מטין ועומדין חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ עמד רבי יהושע על רגליו ואמר ^ללא בשמים היא מאי לאיכרי' בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני *אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה ^{אחרי רבים} להטות אשכחיה רבי נתן לאליהו א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא א"ל קא חייד ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו *אותו היום הביאו כל מהרות שטיהר ר"א ושרפום באש ונמנו עליו וברכוהו ואמרו מי ילך ויודיעו אמר להם ר"ע אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו מה עשה ר"ע לבש שחורים ונתעמף שחורים וישב לפניו ברחוק ארבע אמות אמר לו ר"א עקיבא מה יום מיומים אמר לו רבי כמדומה לי שחבירים בדילים ממך אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמש וישב על גבי קרקע זלגו עיניו דמעות לקה העולם שלישי בזיתים ושלישי בחטים ושלישי בשעורים ויש אומרים אף בצק שבידי אשה (ה) טפח תנא *אך גדול היה באותו היום שבכל מקום שנתן בו עיניו ר"א נשרף ואף ר"ג היה בא בספינה עמד עליו נחשול למבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבוננו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל נח הים מזעפו אימא שלום דביתו דר"א אחתיה דר"ג הואי מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לר"א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר איכא דאמרי אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא אשכחתייה דנפל על אנפיה אמרה ליה קום קמלית לאחי אדהבי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי אבא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה תנו רבנן המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיבי שלשה לאוין וגר לא תונה וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי שלשה כתיבי ולא תלחצו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו בנושה וגר בכלל הוא אלא אחד זה ואחד זה בשלשה תניא רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה ^{הזהירה תורה בל"ו} מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר ^{מפני} *שסורו רע מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצו כי גרים הייתם בארץ מצרים (*תנינא) רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך והיינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף בנייתא : מתני' אין מערבין פירות בפירות אפי' חדשים בחדשים ואין

שהמטרה חייב בקריעה: וחלץ מנעליו. שהמטרה אסור בנעילת הסנדל צמו"ק (ד' סו): וגשמי. מן הכסא: טפח. נתקלקל: אך גדול. מכה גדולה: ר"ג. נשיא היה ועל פיו נעשה: שלא ירבו מחלוקות. שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין: אימא שלום. כך שמה: בין מלא לחסר. סבורה היתה שיהא החדש חסר וקצוב ציוס ל' ולא יפול ציוס החדש על פניו והיה מלא ולא נקצב עד יום שלשים ואחד ולא נזכרה צו ציוס ל' ונפל על פניו: מבית אבי אבא. מבית אבי המשפחה שבת נשיאים היתה והם מבית דוד: חוץ משערי אונאה. לפי שנער הלכ הוא וקרוב להוריד דמעות: המאנה את הגר. אונאת דברים: הלוחצו. דוחקו: לא תהיה לו כעשה. לתן הוא שדוחקו לתצוב חובו: ה"ג מאי שגא מאנה דכתיב ציה תלחא וגר לא תוכה לא תונו אוחו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא: לוחצו נמי תלחא כתיב ציה. וגר לא תלחץ ולא תלחצו ולא תהיה לו כעשה: מום שבך אל תאמר לחברך. כיון דגרים הייתם גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות: מאן דחית ליה זקיפ' בדיותקיה לא נימא לחבריה זקיף בנייתא. מי שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או לבן ביתו תלה לי דג זה שכל שם תלייה גנאי הוא לו: מתני' אין מערבין פירות בפירות. צעל הבית שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך סאין לא יערבנו בפירות שדה אחרת: ואין

לחלוק על דברי תורה דכתיב אחרי רבים להטות אלל התם אדרבה צ"ה רובא חי לאו דהוה מספקא לן חי אזלינן בטר רובא משום דצ"ה הוה מריפי טובא ועוד דכאן לא ילחא בת קול אלא משום כבודו דר"א שאמר מן השמים יוכיחו והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין צבת קול ולא שמעינ ליה לר' יהושע אלא על צ"ק דהאי מעשה דר"א דהכא התם דייק מדקאמר לא צשמים היא כבר ניתנה לט תורה מסיני משמע דצשום מקום אין משגיחין: קהייד ואמר נצחוני בני. והא דאמר צריש' ע"ז (ד' ג:) מיום שחרצ צהמ"ק אין שחוק לפני הקצ"ה היינו קצוב והכא מילתא דצדיחותא צעלמא הוא דאמר : **וקרע** בגדיו וחלץ מנעליו. אין להוכיח מכאן הא דמבעיא ליה צמועד קטן (ד' סו: ושם ד"ה לא) חס מטודה לריך קריעת בגדים וחלון מנעל דדלמא הכא לנערא צעלמא הוא דעבד הכי* :

מבית אבי אבא. פ' בקונטרס מבית דוד אבי המשפחה שבת נשיאים היתה והם מבית דוד : **הויך** משערי אונאה. לפי שנער הלכ הוא וקרוב להוריד דמעות משמע משום דנפקא לעיל מקרא דתהלים דשערי דמעה לא ננעלו ובחנס דחק כן דהא דריש לעיל רצ חסדא צהדיח מדכתיב הנה ה' נלכ על חומת חך ושמה מבית רבן גמליאל היתה מקובלת שהיה אבי המשפחה ולאו אדוד קאמר כדאשכחן נמי (ר"ה ד' כה:) דאמר רבן גמליאל מקובלני מבית אבי אבא שפעמים צא צארוכה טו' : **ואמרי** לה צמו' . יש מפרש משום דכתיב כי גרים הייתם וכיוצא בה :

באותו היום שבכל מקום שנתן בו עיניו ר"א נשרף ואף ר"ג היה בא בספינה עמד עליו נחשול למבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבוננו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל נח הים מזעפו אימא שלום דביתו דר"א אחתיה דר"ג הואי מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לר"א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר איכא דאמרי אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא אשכחתייה דנפל על אנפיה אמרה ליה קום קמלית לאחי אדהבי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי אבא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה תנו רבנן המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיבי שלשה לאוין וגר לא תונה וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי שלשה כתיבי ולא תלחצו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו בנושה וגר בכלל הוא אלא אחד זה ואחד זה בשלשה תניא רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה ^{הזהירה תורה בל"ו} מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר ^{מפני} *שסורו רע מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצו כי גרים הייתם בארץ מצרים (*תנינא) רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך והיינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף בנייתא : מתני' אין מערבין פירות בפירות אפי' חדשים בחדשים ואין

[כרבת נב עירובין ג פסחים ק"ד יצמות יד. חולין מד.]

כרבת יס.

ס"א אף

ויקרא יס שמות כב שמות כב

[תניא כ"ז]

ויקרא יס שמות כב שמות כב

[פ"י על זמנא צהוריות יג כשי' ד"ה אל מפני סאון]

צוה ב היא הצווי שצונו בהאמנת היחוד, והוא שנאמין שפועל המציאות ומכתו הראשונה אחד, והוא גרו יתעלה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וברוב זדרשות תמצאם אומרים על מנת ליחד את שמי, על מנת חדני, ירבים כאלה, רוצים בזה המאמר אנחנו אמנם הוציאנו עבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על אי האמנת היחוד כי אנחנו מחוייבים בזה, והרבה מה יאמרו מצות יחוד, ויקראו גם כן זאת המצוה מלכות שמים הם אומרים כדי לקבל עליו מלכות שמים, ר"ל ההודאה יחוד והאמנתו. (נפרסת ולתחקן, מדע סלכות יסודי סתורס פרק א')

צוה ג היא שצונו באהבתו יתעלה. וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה זשנתו בתכלית ההנאה, וזאת היא האהבה המחוייבת, שון ספרי לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך איני יודע צד אוהב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה שר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את

מי שאמר והיה העולם. הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותניע ההנאה ותבא האהבה בהכרח. וכבר בארנו שזאת המצוה גם כן כוללת שנהיה קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו, וזה שאתה כשתאהב איש אחד. תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו וזה עד"מ כן כשתאהב אותו יתעלה באמת כאשר הגיע לך מהשגת אמתתו אתה קורא בלי ספק הסכלים והפתיים לדעת ידיעת האמת אשר ידעתו. ולשון ספרי ואהבת את ה' אהבתו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן ור"ל כמו שאברהם מפני שהיה אוהב כמו שהעיד הכתוב אברהם אוהבי וזה בעוצם השגתו קרא בני האדם להאמין בשם מרוב אהבתו כן אתה אוהב אותו עד שתקרא אליו בני האדם. (נפרסת ולתחקן, מדע סלכות יסודי סתורס פרק ב')

מצוה ד היא שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו, ולא נהיה ככופרים ההולכים בשרירות לבם ובקרי אבל נירא ביראת ענשו בכל עת וזהו אמרו את ה' אלהיך תירא

לב שמח

מנוס מכלל עשרת הדברים וכן הוא לומר ויגד לכם את פיתו עשרת הדברים, שום כורס שלא היה כן שום הודעה והגדה זולת עשרת הדברים וכן הם נכנסו על לוחות האבן וכמה שאמר בסוף פרק א' ולתחקן את הדברים האלה דבר ה' ויכתבם על שני לוחות אבנים, והשכל גזר שלא יכתוב על הלוחות שום דבר אחר חוץ מהמנות ואם כן אנכי ה' שיהיה הרשון מהכתוב שם מנוס היה ג"כ. ומה שלא בא בלשון זווי אינה טענה כי יש לנו כיוולא בו החדש הזה לכם ראש חדשים שגם בו אין בלשון מורה על סווי ומלאן כמב"ס כמ"ע קנ"ז לקדש חדשים כו' וכן מנאסו כל מוני המנות והמנב"ן עלמו עמסס, במכילתא שנינו החדש הזה לכם רבי ישמעאל לומר משם הראש את החדש לישראל ולומר לכם כזה ראש וקדש כו', א"כ זווי הוא וזה בלשון סודעס משום שמאליו סדבר נשמע שאינו עושה לסס הודעס זו אלא כדי שיקנעוכו עליסם לראש חדשים ויקדשוכו כן סדבר הוס דלנכיו ה' שמשמעו ספור והודעס וכמקום סוס הוס עלמס המנוס כי על מס שוס מודיע לסס זס אס לא סרוס לומר ללווס סייסס כן גס עסס מקובל עליסס וזו הוס מ"ע, ואל ימדדו בו לסמירו כלחר וזו מנוס ל"ס דלס יסיס לך. ונ"ל שזו ג"כ סיסס כונס כמנב"ן סלחרי סקסס

קנאת סופרים

מבוא בהם מצד הדמיון כי אם ישמכו מפאת השכל לכד אין הבדל בין השכל והדמיון כי אם בחילוף השם לכד אמנם בעצמותם ייחדו וזהו ג"כ מכוון אצל הרב בחיבורו הגדול פ"ב מהל' יסודי התורה וז"ל והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים וגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך וקץ מיד הוא אוהב ומשבח ומסאר וכו'. וכוללת ג"כ מה שיקרא לבני אדם לעבודתו ית' ולהאמין בו כמו שהיה עושה אברהם אבינו ע"ה כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן ולזה נאמר עליו אברהם אוהבי. ועם זה יתכן לומר דצווי האהבה היינו שנצטוונו על ההתבוננות במצותיו ומעשיו ומההתבוננות הזה האהבה נמשכת על כל פנים, באופן שההתבוננות הוא בחיירי ועליו יובן הצווי של ואהבת אבל האהבה עצמה היא ענין מסובב ונמשך על כל פנים סן ההתבוננות. ונ"ל שלזה רמזו רז"ל בספרי פ' ואתחנן באמרם והיו הדברים שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה וכמו שפירש הרא"ם ז"ל שם שבעשיית המצוה יטה לבבו לחקור על המצוה הוא הכורא את העולם וישים את לבו מתוך כך להתבונן במעשיו וברואי הנפלאים ויראה מהן חכמתו ית' ומיד יאהבנו ויתאוה לדעת אותו ולהשיגו וכו' ע"כ. ויכוון זה עם לשון הרב כאן שכתב שצונו ז"ל היא סתקיימת בהתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו. ומה שלא כתב בחיבור היר ההתבונן במצות אלא מעשיו וברואי הנפלאים לכד, משום דהתם בעיון מעשה בראשית איירי ולא שייך שם באותו ענין להזכיר מצותיו כי ההתבוננות במצות שייך לעינן אחר דהיינו תלמוד התורה שיבאר בו הרב כל הצורך לקמן בהל' ת"ת, כי ידוע למבנינים שמירת הסדר להרב ז"ל בחיבור היר לבאר הדינים כפי החלוקה הישרה שנחלקו מאמריו ולשונות כל אחד מהם במקומו הראוי לו לפי ענינו:

ושתהיה האהבה נמשכת על כל פנים מההתבוננות בפעולותיו ית' כמו שביארתי לעיל בדעת הרב, ראיתי בדברי הרב רב סעריה גאון שגם הוא יכוין לזה בס' האמונות מאמר ב' ז"ל וכאשר יגיע האדם אל ידיעת הענין הזה הדק בדרך ההגדה וראית האותות והמופתים תאמינהו נפשו וכו' עד ותשגה באהבתו אהבה שלמה שאין בה ספק כמ"ש ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' :

המצוה הרביעית

שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו שנאמר מענשו בכל עת וזהו אמרו את ה' אלהיך תירא :

ובחיבור היר פירש באופן אחר דהיינו שבחשבו בגדולת הכורא העצומה לאין תכלית ובמעשיו וברואי הנפלאים והגדולים מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד וידע שהוא בריה בטנה שפלה אפלה וכו'. ואיכא למידק מאי שנא הכא במצות היראה שמנאה למצוה ביראת העונש משום את ה' אלהיך תירא ולעיל במצות האהבה לא מנה בכללה מה שהוא מצפה לגמול. וי"ל דדוקא גבי אהבת ה' מה שהוא לתכלית תשלום הגמול לאו מלוא דשייכא גבי אהבת ה' כלל כי אם אהבת עצמו מיקרי אבל גבי יראה מה שהוא עובר מחמת יראת העונש ג"כ יראת ה' סיקרי אע"פ שאינה במדרגת חשובה כל כך כמו יראת הרוסמות שבארר הרב ז"ל בחיבור היר בלשונו המוכא לעיל ולפי שבוה החיבור לא נחית הרב ז"ל כי אם למניינא לא דקדק כ"כ בביאור גדר המצוה כמסר בחיבור היר שבאר שם מצות היראה שהיא נבחרת וחשובה מאד מיראת העונש :

כי נראה לי שום שהוא ז"ל לומר דהיינו עבודה זרה, אחרוויסו סוכר אנכי ולא יסיס לך קאי וכיון לומר שאלו הסני כחוכים הנאים כאלה היינו ע"ז וסוף מה סכתנתי ודוק :

"מ לנו יש לדעת שאם אנכי הוא מנוס סיסס רלוסי לכל בדרך זווי דע או שמע סלנכי ס' וכיוולא מלשון סייסס בו סורסס למנוס כסלר כל מנוס עסס זכור אס יוס ססכס קכד אס יך כו' וזולתן סלרות ככוס סתורס. אכל לשון זס דלנכיו כו' אינו לשון זווי אלא לשון סודעס וספור זס סיסס טענכ לקסס סכולקיס סלמרו סוס סססוק סקדמס אל עסרת סדכנוס כלומר לנכיו ס' יענתי עמד וסוללתיך יכו' ולכך רלוי לך סתשמע לדכני וסקבל מנוסי ססן לא יסיס לך כו' ומסכות. ולני לומר סלסס זו סודעס הוס אינס לריכס לגוסס נמקוס הוס כי ככר נלמרה לסס י ס' על ידי מסס נמקוס סרלוי לס ססוס כלסכר זוס לומר סרוסס סוס יסכרך לסס לסס סורס זוס כדכתיב ומסס עלסס אל סללסיס ויקרס לניו ס' כו' כס סלמרו כו' אסס רלויסס אסכר עסיתי לריס כו' וכל סענין עד ויכא מסס ויקרס לוקני סעס ויסס לפניסס אס כל סדכניס כו' ואס כן ס לסס יסוור סס"ס עוד ויודיעס מס סככר סודיעס סתתסס, אלא ודלוי כלן אינו סודעס אלא

זא דאנכי ה' אלהיך נמי קאי דהויא מצוה שנאמרה בתחלה ובכלל מ"ע היא נחשבת יעת הרב ולאפוקי ממה שרצה הרשב"ץ ז"ל בפירוש האזהרות להביא סיוע מהתם וה"ג דלא מנאה למצוה דהנכון הוא למנותה וכמו שהסכים עמו גם הרמב"ן ז"ל ושאר יוחא סכתכו במנין המצות כוותיה נקטינן וכדדייק נמי רש"י ז"ל התם לפרש איווהי וזה שנאמרה בתחלה הוי אומר זו ע"ז דכתיב בתחילת עשרת הדברות אנכי ולא יהיה לך זיינו ע"ז ע"כ, ותברא היא לדעת בה"ג כמו שרדקנון שפיר מהר"י ד"ל ובעל לב שמח : ומצוה הזאת אשר היא ג"כ עיקר ראשי בכל פנות הדת מצד עצמה מבוארת בתכלית הביורר מצד קבלה והנחת אמוניית האומה כמדובר ועוד בה אימות וזר אצל השרידים אשר זכו לעלות במעלות החכמה בעיון מחקרי מופתי למצוה מן זוכתר לחבר אל האמונה ג"כ גבורת המופת, דוק ותשכת בזה דברים הגונים ראויין זי שאמרן בהקדמת ס' האמונות לגאון רב סעריה ז"ל וגם בהקדמת ס' חובת הלבבות שער היחוד ס"ג, והרב ז"ל מלא את ידו בזה בכמה מקומות ובפרט בספרו הנכבד דיה הנבוכים ובחבור היר ראשית אמריו בס' יסודי התורה ז"ל יסוד היסודות ועמוד זכמות וכו', כי לפי דעתי ירצה באמריו יסוד היסודות לרסו על מציאותו ית' הנודע ולכו מסאת האמונה וקבלה אמיתית, ועמוד החכמות הוא האימות המחקרי מסאת זכמים שהיו באמת פרי כל העיונים המדעיים שבהן, ואחרי הביאור שהאלוה ית' הוא גר מחוייב המציאות הביא ראיה על המונח הראשון מן הכתובים וה' אלהים אמת ואין ד מלבדו ואחריו חוסיף עוד מעד וסמך מסאת המופת באמר המצוי הוה הוא אלהי לס וכו' שהגלגל סוכב תמיד וא"א שיסוב בלא מסכב וכו' עד וידיעת דבר זה מ"ע ו' , דהיינו לומר שהאמונה והחקירה יהיו תמימות תהינה לאימות וברור זאת הידיעה קודמת לכל דבר שבקדושה כמעלה ובזמן למצוה מן המוכתר אצל הנבונים. ובוה זיבור של מנין המצות לא דקדק לכתוב אלא שצונו להאמין וכו' כי הידיעה האמונית דתה מספקת לקיום זאת המ"ע שהיא בכללות לכל האומה אנשים חכמים וידועים הדיוסות ונשים כמו שנאמרה מצוה זו בכללות לכל ישראל :

המצוה השנית

היא אמונת האחרות:

יד מנה הרב למ"ע האמנת האחרות באמרו יתברך שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולפי שאולי היה עולה במחשבה שהכתוב אמר כן דרך הגדה יספור בעלמא ולא זווי לפיכך נסתיע הרב ממה שנמצא במדרשות על מנת ליחד את שמי, על מנת חדני, וכן ממה שיקראוהו מצות יחוד ומלכות שמים משמע כן דהיינו החיוב בהאמנת היחוד :

המצוה השלישית

באהבתו יתברך :

יאר הרב שהמצוה הזאת היא מחקיימת בהתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בתכלית ההנאה וזוהי מצות האהבה שהנרצה בזה ול הרב שהאחבה היא נמשכת בחיוב מן ההשכלה לפי שהענינים השכליים שאין

מצוה תל"א (א) שנצטוינו לחשוב הגרים כלומר כו' מצוה בר"מ פ"ו מהלכות דעות. ונראה דה"ל עבד שנצטוינו במלות גם כן בכלל מלות המצות רעים ועבד נקרא רעו כמצוה בר"מ פ"ו וכלל מלות זו ג"כ כיון שכנס לר"מ כה"ל הרבה מ"מ ח"ו משמע זה כי עבד לא יקרא גר וי"ע. וגם לא נהפך עד כמה נקרא גר אם הוא לבדו נכנס לר"מ או אם גם בניו אחריו ולא נהפך עד כמה דורות הם גרים. ונראה דה"ל כמו לענין יחסין בל"ע סי' ד' דעד כמה דורות נקראים גרים רק אם יש להם ארץ ישראל דה"ל ענין יחוס ע"ש ה"ל ח"ו כגר לענין מצוה זו שיש לו עורר בחומה ת' בדברי הרבה מ"מ. ומ"מ הרבה מ"מ לר"מ על כל אדם כו' הוא מדרג המוסר ח"ו ח"ו בכלל המצוה רק גר שנצטוי ונכנס תחת כנפי השכינה וי"ע:

יכוה"מ ושם מצוה הא"ך הדבק ליראתו בשעה כו' והוא יראת הרוממות. והרב המחבר נקט יראת העונש דהוא ג"כ מלה ועי"כ צ"ל ליראת הרוממות וכבר האריכו במלה זו כל ספרי מוסר ואשרי כל ירא ד' השי"ת ישים חלקו עמם: מצוה תל"ג (א) לעבוד את השי"ת שנאמר ואותו תעבדו כו' להתפלל לפניו כו' והצי"ח הרבה מ"מ דעת הר"מ דהפלה היא מן התורה בכל יום אך אין מנין התפלות ונוסח התפלות מן התורה ובחיזה תפלה שמתפלל יולא יד' חובתו מן התורה. ירמב"ן סובר לכל התפלה רק מדרבנן רק בעת לר"מ מסתפק דלפטר הוא מן התורה. ועי"ן בר"מ פ"א מהלכות תפלה ובכ"מ. וכבר האריכו בזה הראשונים והאחרונים ועי' בשו"ת ש"א. ואין להאריך במה שהאריכו הם. וכל הא"י חייבים משה"ל ח"ק נשים ועבדים דה"ל מ"ע, שאין הזמן גרמא וכל דיני תפלה שצ"ח הרב המחבר ח"מ להאריך. ומש"ו פטורים ואין לר"ך להשמיט לאזנו. וגם דינים אחד מוליא את חבירו הכל נהפך בהלכות תפלה ולר"ך חיבור מיוחד

מצוה תל"ב (א) להיות יראת השי"ת על פניו כו' צירוף עונשו כו' וצדק כתיב ולתת על לבו כו' וישיב להם נקם סי' ומלה זו מצוה בר"מ פ"ה מהלכות הכתוב בו פניעה מיוחדת לו באמרו וגר לא תונה. ואמרו בגמרא שהמאנה הגר עובר משום לא תונה וגו' ומשום וגר לא תונה. וכמו כן כבטל מצות ואהבת לרעך כמוך ומצות ואהבתם את הגר. משרשי המצוה כי השי"ת בחר לישראל להיות לו לעם קדוש ורצה לזכותם ולכן הדריכם וציום על דרכי החנינה והחמלה והזכירם להתעטר בכל מדה חמודה ויקרה למצוא חן בעיני כל רואיהם ויאמרו עם ה' אלה. ובהיותינו זוכים למדות טובות הללו תחול טוב האל ותדבק בנו ושום דבר לא תמנענו ממנו כי הטובה תתפשט בטובים והפכה ברעים. מדיני המצוה משו"ל שלא יאמר אדם לגר זכור מעשיך הראשונים. עד עשרה דרי לא תבזיא ארמאה באפיה כל זה שלא דצערנו בשום ענין. והפלגת האהבה שהפליגו בהם עד שאמרו שהשוה הכתוב אהבתם לאהבת המקום שבהם נאמר ואהבתם. ובאהבת המקום ואהבת והוא כמ"ש בסדר משפטים במצות שלא להונות הגר אפי' בדבריו, ויתר פרמיה במדרשות ובמקומות בגמ' (ה' דיעות פ"ו) ונוהגת מצוה זו בכ"מ וככ"ז בזו"ג ועובר עליה ומצער אותם או שמתרשל בהצלחתם או בהצלחת ממונם או שטיקל בכבודם מצד שהם גרים ואין להם עוזר באומה במל עשה זו ועונשו גדול מאד שהרי בכמה מקומות הזהירנו תורה עליהם. ויש לנו למוד מן המצוה היקרה הזאת לר"מ על כל אדם שהוא בעיר שאינה ארץ מולדתו ומקום משפחת אבותיו ולא נעבור עליו הדרך במוצאו אותו יחידי ורחקו מעליו עוזריו כמו שאנו רואים שהתורה הזהירנו לר"מ על כל מי שצריך עזר ועם המדות הללו נזכה להיות מרוחמים מהשי"ת וברכות שמים ינוחו על ראשנו והכתוב רמו טעם הציווי באמרו כי גרים הייתם בארץ מצרים. הזכיר לנו שכבר נבוינו בצערו הגדול הזה שיש לכל איש הרואה את עצמו בתוך אנשים זרים נכדים ובזכרנו גדול דאנת הלב שיש בדבר וכי כבד עלינו והשי"ת ברחמיו ובחסדיו הוציאנו משם יבמרו רחמינו על כל אדם שהוא כן:

מלה

מצוה תל"ג לעבוד את השי"ת על פניו כו' צירוף עונשו כו' וצדק כתיב ולתת על לבו כו' וישיב להם נקם סי' ומלה זו מצוה בר"מ פ"ה מהלכות הכתוב בו פניעה מיוחדת לו באמרו וגר לא תונה. ואמרו בגמרא שהמאנה הגר עובר משום לא תונה וגו' ומשום וגר לא תונה. וכמו כן כבטל מצות ואהבת לרעך כמוך ומצות ואהבתם את הגר. משרשי המצוה כי השי"ת בחר לישראל להיות לו לעם קדוש ורצה לזכותם ולכן הדריכם וציום על דרכי החנינה והחמלה והזכירם להתעטר בכל מדה חמודה ויקרה למצוא חן בעיני כל רואיהם ויאמרו עם ה' אלה. ובהיותינו זוכים למדות טובות הללו תחול טוב האל ותדבק בנו ושום דבר לא תמנענו ממנו כי הטובה תתפשט בטובים והפכה ברעים. מדיני המצוה משו"ל שלא יאמר אדם לגר זכור מעשיך הראשונים. עד עשרה דרי לא תבזיא ארמאה באפיה כל זה שלא דצערנו בשום ענין. והפלגת האהבה שהפליגו בהם עד שאמרו שהשוה הכתוב אהבתם לאהבת המקום שבהם נאמר ואהבתם. ובאהבת המקום ואהבת והוא כמ"ש בסדר משפטים במצות שלא להונות הגר אפי' בדבריו, ויתר פרמיה במדרשות ובמקומות בגמ' (ה' דיעות פ"ו) ונוהגת מצוה זו בכ"מ וככ"ז בזו"ג ועובר עליה ומצער אותם או שמתרשל בהצלחתם או בהצלחת ממונם או שטיקל בכבודם מצד שהם גרים ואין להם עוזר באומה במל עשה זו ועונשו גדול מאד שהרי בכמה מקומות הזהירנו תורה עליהם. ויש לנו למוד מן המצוה היקרה הזאת לר"מ על כל אדם שהוא בעיר שאינה ארץ מולדתו ומקום משפחת אבותיו ולא נעבור עליו הדרך במוצאו אותו יחידי ורחקו מעליו עוזריו כמו שאנו רואים שהתורה הזהירנו לר"מ על כל מי שצריך עזר ועם המדות הללו נזכה להיות מרוחמים מהשי"ת וברכות שמים ינוחו על ראשנו והכתוב רמו טעם הציווי באמרו כי גרים הייתם בארץ מצרים. הזכיר לנו שכבר נבוינו בצערו הגדול הזה שיש לכל איש הרואה את עצמו בתוך אנשים זרים נכדים ובזכרנו גדול דאנת הלב שיש בדבר וכי כבד עלינו והשי"ת ברחמיו ובחסדיו הוציאנו משם יבמרו רחמינו על כל אדם שהוא כן:

מצוה תל"ג לעבוד את השי"ת

(א) להיות יראת השי"ת על פניו כו' צירוף עונשו כו' וצדק כתיב ולתת על לבו כו' וישיב להם נקם סי' ומלה זו מצוה בר"מ פ"ה מהלכות הכתוב בו פניעה מיוחדת לו באמרו וגר לא תונה. ואמרו בגמרא שהמאנה הגר עובר משום לא תונה וגו' ומשום וגר לא תונה. וכמו כן כבטל מצות ואהבת לרעך כמוך ומצות ואהבתם את הגר. משרשי המצוה כי השי"ת בחר לישראל להיות לו לעם קדוש ורצה לזכותם ולכן הדריכם וציום על דרכי החנינה והחמלה והזכירם להתעטר בכל מדה חמודה ויקרה למצוא חן בעיני כל רואיהם ויאמרו עם ה' אלה. ובהיותינו זוכים למדות טובות הללו תחול טוב האל ותדבק בנו ושום דבר לא תמנענו ממנו כי הטובה תתפשט בטובים והפכה ברעים. מדיני המצוה משו"ל שלא יאמר אדם לגר זכור מעשיך הראשונים. עד עשרה דרי לא תבזיא ארמאה באפיה כל זה שלא דצערנו בשום ענין. והפלגת האהבה שהפליגו בהם עד שאמרו שהשוה הכתוב אהבתם לאהבת המקום שבהם נאמר ואהבתם. ובאהבת המקום ואהבת והוא כמ"ש בסדר משפטים במצות שלא להונות הגר אפי' בדבריו, ויתר פרמיה במדרשות ובמקומות בגמ' (ה' דיעות פ"ו) ונוהגת מצוה זו בכ"מ וככ"ז בזו"ג ועובר עליה ומצער אותם או שמתרשל בהצלחתם או בהצלחת ממונם או שטיקל בכבודם מצד שהם גרים ואין להם עוזר באומה במל עשה זו ועונשו גדול מאד שהרי בכמה מקומות הזהירנו תורה עליהם. ויש לנו למוד מן המצוה היקרה הזאת לר"מ על כל אדם שהוא בעיר שאינה ארץ מולדתו ומקום משפחת אבותיו ולא נעבור עליו הדרך במוצאו אותו יחידי ורחקו מעליו עוזריו כמו שאנו רואים שהתורה הזהירנו לר"מ על כל מי שצריך עזר ועם המדות הללו נזכה להיות מרוחמים מהשי"ת וברכות שמים ינוחו על ראשנו והכתוב רמו טעם הציווי באמרו כי גרים הייתם בארץ מצרים. הזכיר לנו שכבר נבוינו בצערו הגדול הזה שיש לכל איש הרואה את עצמו בתוך אנשים זרים נכדים ובזכרנו גדול דאנת הלב שיש בדבר וכי כבד עלינו והשי"ת ברחמיו ובחסדיו הוציאנו משם יבמרו רחמינו על כל אדם שהוא כן:

מצוה תל"ג לעבוד את השי"ת

(א) לעבוד את השי"ת שנא' ואותו תעבדו ונכפל זאת המצוה כמה פעמים שנא' ועבדתם את ה' אלהיכם. ובמקום אחר אומר ואותו תעבדו. ובמקום אחר אומר ולעבדו בכל לבבכם. וכ' הר"מ במז"ל אע"פ שמצוה זו הוא מן המצות הכוללות כדו' שכוללת כל התורה כי עבודת האל יכלול כל המצות. יש לו כמו כן פרט והוא שצונו האל להתפלל אליו. וכמ"ש בספרי ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שבלב זו תפלה. ובמשנתו של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר מנין לעיקר תפלה בתוך המצות מהכא את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד. משרשי המצוה מה שהקדמתי כמה פעמים כי הברכות והטובות יחולו על בני אדם כפי פעולתם וטוב לבבם וכישר ממשלותיהם ואדון הכל שבראם חפץ בטובתם והדריכם והצליחם במצותיו היקרות שיזכו בהן והודיעם ג"כ ופתח להם פתח באשר ישונו כל משאלותיהם לטוב והוא שיבקשו ממנו ב"ה אשר בידו ההסתפקות והיכולת כל חסרונם. כי הוא יענה את השמים לכך אשר יקראוהו באמת. ומלבד ההודעה להם בזאת המדה ציום שישתמשו בה ויבקשו ממנו תמיד כל צרכיהם וכל חפצת לבם ומלכה השגת חפצת לבנו יש לנו זכות בדבר בהתעורר רוחנו וקבענו כל מחשבותינו כי הוא האדון הטוב והמטיב לנו וכי עינינו פקוחות על כל דרכינו ובכל עת ובכל רגע ישמע צעקתנו אליו לא ינום ולא יישן שומר ישראל והאמינו במלכותו ויכלתו מבלי שום צד פקפוק וכי אין לפנינו מונע ומעכב בכל אשר יחפוץ. ואולם אין לנו בתורה בזאת המצוה זמן קבוע לעשותה. מפני כן מספקין רבותינו בענין. הר"מ במז"ל כ' בחיבורו הגדול שמצוה הוא להתפלל בכל יום. והרמב"ן ז"ל תפש עליו ואמר שהתורה לא ציונו להתפלל בכל יום וגם לא בכל שבוע ולא תיחד זמן בדבר כלל ותמיד יאמרו ז"ל תפלה דרבנן והוא כמספק יאמר שהמצוה הוא להתפלל ולזעוק לפני האל ב"ה בעת הצרה. גם הרמב"ם ז"ל בעצמו כ' שאין מנין התפלות ולא מטבע התפלה מן התורה ואין לתפלה זמן קבוע ביום מן התורה אבל מ"מ חיוב התורה הוא להתחנן לאל בכל יום ולהודות לפניו כי כל הממלכה אליו והיכולת להשלים כל בקשה ע"כ. ומן הדומה כי בהיות עיקר מצות התורה בכך ולא יותר תיקנו ז"ל למי שהוא במקום סכנה ואינו יכול לעמוד ולכוון תפלתו כדי לצאת ידי חובתו במצות התורה לומר צרכי עמך סרובים וכו' כמו שבא במס' ברכות. מדיני המצוה משאו"ל שחייב אדם להתפלל ג"פ ביום שחרית ובין הערבים ובליילה פעם א' ואלו הג' תפלות כנגד הקרבנות תיקנום שכל יום היו מקריבים במקדש תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים ותפלת הערב ג"כ תיקנו כנגד איברי העולה של בין הערבים שהיו מתעכלין והולכין כל הלילה ומפני שזאת התפלה של לילה היא כנגד ענין מהקרבנות שאינה חובה שאם נתעברה מבעוד יום וזאת הערבים לא היתה מתעכלת בלילה. אז"ל ג"כ שתפלת הערב רשות הוא. אם יהיה פנאי לאדם וימצא בעצמו נחת להתפלל יתפלל ואם לאו אל יתפלל ואין עליו אשם בכך. ואעפ"כ נהנו ישראל היום בכ"מ להתפלל תפלת הערב בקבע בכל הלילה. ואחר שקבוע עליהם דרך חובה חייב כ"א מישראל להתפלל אותה עכ"פ וכמו כן תקנו ז"ל בשבתות ובמועדים תפלה ד' והיא הנקראת תפלת